

בס"ד, ו' חשוון התשפ"ז

בכורות כ"ט – שכר על דיינות והזאה, וקנייה ממי שחשוד על איסורים

שאלות:

1. השופט ביקש מאריאל שכר על הדיון בתביעתו. האם הדין שפסק ייחשב?

שכר על דיינות, עדות והזאה

○ בסוף הדף הקודם ראינו את המשנה שהנוטל שכר להיות רואה בכורות אין שוחטים על פיו אלא אם כן היה מומחה.
המשנה החדשה בדף ממשיכה לפרט מעשים שלא נוטלים עבורם שכר, שהנוטל שכר לדון, דיניו בטלים, והנוטל שכר להעיד, עדותיו בטלות. והנוטל שכר להזות ולקדש (להזות מי חטאת על טמא מת ולערב את האפר של הפרה האדומה במים), מימיו מי מערה (סתם מים), ואפרו אפר מקלה (סתם אפר) ולא מטהרים.
המשנה מוסיפה שאם יש לדיין או לעד או זה שעושה את שאר המצוות שמנינו, הוצאות או הפסדים, למשל אם היה כהן ונטמא בגלל שהוצרך לדון או להעיד, נותן לו חולין לאכול ולשתות ולסוך (כי הוא לא יכול לאכול תרומה שהיא יותר זולה), ואם היה זקן מרכיבו על החמור (הוצאות נסיעה), ובכל מקרה על הזמן שלו נותן לו שכרו כפועל בטל.

הגמרא שואלת מנין שאסור לקחת שכר על דיינות והוראה, ועונה שרב יהודה אמר משם רב שלומד זאת מהפסוק "רֵאָה לַמִּדְתִּי אֶתְכֶם חֲקִים וּמִשְׁפָּטִים כְּאִשֶּׁר צִוֵּי ד' אֱלֹהֵי לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּקֶרֶב הָאָרֶץ...": כמו שמשה לימד בחינם, כך גם אתם. הבריייתא לומדת מהפסוק "אֶמֶת קִנָּה וְאֵל תִּמְכֹּר" (אמת = תורה) שאם לא מצא מי שילמד אותו בחינם ילמד בשכר, אבל גם אז לא ילמד אחרים בשכר.

הגמרא מקשה ממשנה אחרת שאומרת שהמקדש אישה במי חטאת או באפר חטאת היא מקודשת, ומכאן שמותר לשלם עליהם, אחרת הם לא שווים פרוטה ובמה היא מתקדשת? אביי ענה ששכר על ההזאה והקידוש עצמם (שהם הכשר מצווה), שאסור, ובמשנה האחרת מדובר בשכר על הטרחה של הבאת האפר ומילוי המים, שמותר.
והגמרא מסיקה שלשון המשניות תומכת בכך: כאן נאמר "להזות ולקדש", ושם "המקדש במי חטאת ובאפר חטאת", שמתאים לשכר מילוי המים והבאת האפר.

הגמרא שואלת איך הכהן הלך למקום הטומאה, והרי הוא מוזהר שלא להיטמא, ועונה שהוא הלך בבית הפרס (שדה שנחרש בו קבר, שטומאתו רק מדברי חכמים ולכן הכהן לא מוזהר עליה, ומנפחים את העפר כלומר מזיזים אותו כדי לא לגעת בעצם כשעורה), או שנטמא בשרץ או בנבילה, שהכהן לא מוזהר עליהם. בכל מקרה הוא לא יכול לאכול תרומה.

אביי אמר ש"כפועל בטל" הוא כפועל בטל של אותה מלאכה שהוא בטל ממנה, כלומר לפי הקושי שלה: אם היא קלה, משלמים כמעט את כל שכרו, ואם היא קשה, משלמים פחות, כי נוח לו להתבטל ממנה.

2. נועם חשוד על בכורות ומוכר בשר, עורות וצמר. מה מותר לקנות ממנו?

קנייה ממי שחשוד על בכורות

- המשנה אומרת שהחשוד על הבכורות (להטיל מום בבכור תם, לשחוט אותו ולמכור אותו) לא קונים ממנו בשר צבאים, ולא עורות שלא עובדו. רבי אליעזר אמר שקונים ממנו עורות של נקבה. ולא קונים ממנו צמר מלובן (מכובס) וצואי (מלוכלך), אבל קונים ממנו טוי (חוטים) ובגדים.
- הגמרא מסבירה שבשר צבאים דווקא כי הוא מתחלף בבשר עגל, שיכול להיות בכור, ועורות עבודים (או צמר טווי) קונים כי אם העור היה של בכור הוא לא היה טורח בו, כי היה חושש שחכמים ישמעו ויפסידו לו אותו, כי יקברו אותו בתור בכור תם.
- הגמרא שואלת למה רבי אליעזר מתיר עורות של נקבה, ועונה שידוע שהם של נקבה, כי חסר בהם עור אבר הזכרות. ושואלת למה תנא קמא חולק, ועונה שהוא חושש שהחשוד יחתוך את עור הזכרות של זכר ויאמר שעכברים אכלו אותו. רבי אליעזר השיב שמקום שאכלו עכברים ידוע וניכר, ולכן אין לחשוש.
- הגמרא שואלת: אם לא קונים צמר מלובן, שטרחו בו, ברור שלא קונים צמר מלוכלך! ועונה שהמשנה אומרת בעצם דבר אחד, שלא קונים צמר מלובן מצואתו, כלומר שרק ניקו אותו מלכלוך, שזו טירחה קטנה שהיה מוכן להפסיד. ושואלת גם: אם קונים טוי, ברור שקונים בגדים! ועונה שהכוונה לנמטי (לבדים), שלא טוו אותם בכלל.

3. יואב חשוד בסחר בפירות שמיטה, ועמוס חשוד במכירת תרומה כחולין. מה מותר לקנות מהם?

קנייה ממי שחשוד על שביעית ותרומה

- המשנה אומרת שהחשוד על השביעית (לזרוע או לסחור בפירות שמיטה) לא קונים ממנו פשתן, ואפילו סרק (סרוק במסרק, שטרחו בו), אבל קונים ממנו טוי ואריג. הגמרא שואלת: אם קונים טוי, ברור שקונים אריג שעשוי מטווי! ועונה ש"אריג" הוא תיכי, שרשרות שקולעים מפשתן לפני שטוו אותו.
- משנה נוספת אומרת שהחשוד למכור תרומה כחולין לא קונים ממנו. רבי יהודה אמר ש"אפילו מים ומלח" לא קונים ממנו, ורבי שמעון סובר שהאיסור חל רק על דברים שיש להם זיקת תרומה ומעשרות שחייבים בהן.
- הגמרא שואלת מה רבי שמעון בא לרבות במילים זיקת תרומה, ועונה שקרבי דגים, שמערבים בהם שמן זית, שחייב בתרומה.
- הגמרא מספרת על טבח שהיה חשוד למכור חלב ירך (שאסור באכילה) במקום חלב המעיין (שמותר). בתחילת דף ל הסיפור ממשיך: רבא קנס אותו שלא ימכור אפילו אגוזים, ורב פפא שאל את רבא אם הוא פוסק כרבי יהודה, כי אז אסור אפילו מים ומלח.
- רבא ענה שהוא פוסק כרבי שמעון, אבל כאן קונסים אותו באיסור עצמו דהיינו האגוזים: כי ילדים להוטים אחרי אגוזים, והטבח היה מפתה בהם את בני הטבחים, והם גונבים ומביאים לו מאבותיהם חלב ירך והוא מוכר אותו במקום חלב המעיין.